

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК:37.013.42:377:005.336.2

Олександр Прохорчук, асистент кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій у освіті
Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті висвітлено сутність і структуру дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки, як цілісної інтегративної здатності особистості.

Ключові слова: рамка кваліфікацій, структура дослідницької компетентності, дослідницька компетентність, бакалаври соціальної педагогіки, компоненти дослідницької компетентності.

Табл. 1. Рис. 1. Літ. 23.

Александр Прохорчук, асистент кафедры социальной педагогики
и информационных технологий в образовании

Национального университета биоресурсов и природопользования Украины, г. Киев

СУЩНОСТЬ И СТРУКТУРА ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ БАКАЛАВРОВ СОЦИАЛЬНОЙ ПЕДАГОГИКИ

В статье освещены сущность и структура исследовательской компетентности будущих бакалавров социальной педагогики, как целостной интегративной способности личности.

Ключевые слова: рамка квалификаций, структура исследовательской компетентности, исследовательская компетентность, бакалавры социальной педагогики, компоненты исследовательской компетентности.

Olexander Prokhorchuk, Assistant at the Department of Social Education and Information Technologies in Education
National Agriculture University of Ukraine, Kyiv

THE NATURE AND STRUCTURE OF THE RESEARCH COMPETENCE OF FUTURE BACHELOR OF SOCIAL PEDAGOGY

The article deals with the essence and structure of the research competence of bachelors of social pedagogy as holistic integrative properties of the individual.

Keywords: qualifications framework, structure research competence, research competence, bachelors' social pedagogy, components research competence.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вхідження української системи освіти до Європейського освітнього простору детермінує модернізацію освітньої галузі у сторону підвищення якості підготовки фахівців.

Задекларовані також й у низці державних документів [8; 9] зросли вимоги до організації і якості освітнього процесу.

Учені [1; 10; 15; 11; 13; 18; 19; 22; 5; 23] переконують, що у таких умовах є необхідність оновленої освітньої парадигми, концептуальною основою якої має бути компетентнісний підхід.

Національна рамка кваліфікацій [12] передбачає те, що на шостому кваліфікаційному рівні (Таблиця 1), який стосується підготовки бакалаврів має місце розвиток різних знань і умінь, у тому числі і тих які стосуються дослідницької діяльності, зокрема (концептуальні знання; критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять; застосування інноваційних підходів).

Формуванню здатності бакалаврів соціальної педагогіки до дослідницької діяльності, має бути приділена особлива увага, оскільки специфіка їхньої професійної діяльності прямо пов'язана з проведенням різних досліджень, що знайшло своє відображення у галузевому стандарті підготовки соціальних педагогів [7].

Саме тому, зважаючи на все вищевикладене, для визначення оптимальних способів підготовки майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки, актуальною є проблема визначення сутності і структури дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки.

Аналіз останніх джерел і публікацій. У сучасній педагогічній науці наявні різні думки щодо визначення дефініції “дослідницька компетентність”. Такі праці як, – (Л. Бондаренко, С. Осипова, О. Бережнова, М. Архипова, Е. Шашенкова, В. Литовченко, С. Арсенова, М. Олейникова, 4Т. Шепілова, М. Романова, П. Романов, М. Яковлева, А. Леонтович, А. Савенкова, А. Поддяков, А. Обухов, З. Борисова,

**СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

Таблиця 1.

Фрагмент НРК (шостий кваліфікаційний рівень)				
Рівень	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
6	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов			
	Концептуальні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень Критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять у навчанні та професійній діяльності	розв'язання складних непередбачуваних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації (даних), вибір методів та інструментальних засобів, застосування інноваційних підходів	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію	управління комплексними діями або проектами, відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах відповідальність за професійний розвиток окремих осіб та/або груп осіб до подальшого навчання з високим рівнем автономності

І. Коваленко, О. Козирева, Є. Набієва, Т. Талманова, Т. Ткачук та інші) дають нам приблизне уявлення про формування дослідницької компетентності, однак переважно не мають єдності у визначенні сутності дослідницької компетентності. Окрім того визначення сутності “дослідницька компетентність бакалаврів соціальної педагогіки” у науковій літературі не зустрічається.

Виклад основного матеріалу. Закон України “Про вищу освіту” визначає компетентність, – як динамічну комбінацію знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи до успішного здійснення професійної та подальшої діяльності і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [8].

У довідково-енциклопедичній літературі [6; 14; 16; 20; 21; 3]. компетентність визначається як: 1) володіння компетенцією; 2) володіння знаннями, що дозволяють судити про щось; якість людини, яка володіє різнобічними знаннями в певній галузі, й тому думка якої є вагомою, авторитетною; здатність особи до виконання певного виду діяльності.

Національна рамка кваліфікацій дає таке визначення терміну компетентність, це – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості.

Таким чином аналіз літератури дає нам уявлення про сутність значення “компетентність”,

розглянемо підходи до визначення сутності “дослідницька компетентність”.

У дослідженні Л. Бондаренко [4] дослідницька компетентність викладача вищого навчального закладу розглядається як цілісна, інтегративна властивість особистості, що поєднує в собі знання, уміння, науковий досвід, особистісні цінності і якості (креативність, творче мислення, уяву, спостережливість) дослідника і виявляється в готовності ефективно здійснювати власну дослідницьку діяльність і здатності організувати продуктивну науково-дослідну роботу студентів.

С. Осипова [17] доводить, що дослідницька компетентність є інтегральною особистісною якістю, що виражається в готовності і здатності самостійно освоювати і отримувати системи нових знань в результаті перенесення смислового контексту від функціональної діяльності до перетворювальної, базуючись на наявних знаннях, уміннях, навичках і способах діяльності.

Робота А. Архипової [2] дає уявлення про дослідницьку компетентність як – сукупність дослідницьких умінь, навичок та способів діяльності, що дає змогу залучити студента на позицію дослідника; сприяти розвитку його творчих здібностей; пізнавальних інтересів; активізації і підвищенню ефективності й якості навчально-пізнавальної діяльності.

Аналіз літератури дає розуміння, що “дослідницька компетентність” – це цілісна, інтегративна властивість особистості, що поєднує в собі методологічні (концептуальні) знання,

**СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

уміння, науковий досвід, особистісні якості (креативність, творче мислення, увагу, спостережливість, рефлексивність) дослідника і виявляється в готовності ефективно і вмотивовано виконувати науково-педагогічне дослідження.

А дослідницьку компетентність майбутнього бакалавра соціальної педагогіки ми розглядаємо як необхідний елемент його професійної компетентності.

У свою чергу професійну компетентність бакалавра соціальної педагогіки ми спираючись на Закон України “Про вищу освіту” [8] оцінюємо як динамічну комбінацію знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати соціально-педагогічну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти.

На підставі проведеного аналізу наукових праць, власного теоретичного пошуку виділяємо чотири компоненти дослідницької компетентності: мотиваційно-ціннісний; організаційний; практично-діяльнісний; особистісно-рефлексивний (рис. 1).

Важливим компонентом, домінантним у здійсненні соціальним педагогом дослідницької діяльності є мотиваційно-ціннісний компонент. Поєднання мотивів і цінностей вибрано нами з

розуміння того, що потреби, мотиви є тими спонуканими, що детермінують виникнення дії чи діяльності, зокрема науково-дослідницької, а цінності особистості впливають на регуляцію пізнавальних процесів, регулюють соціальну поведінку людини і знаходяться в єдності з мотивами. Мотиваційно-ціннісний компонент дослідницької компетентності майбутнього бакалавра соціальної педагогіки знаходить відображення, насамперед, в залученні студентів до науково-дослідної діяльності, у їх прагненні до оволодіння новітніми знаннями, методами науково-педагогічного пошуку, до формування цінностей дослідника. Цей компонент виконує функцію стимулювання дослідницької діяльності студента.

Ефективність дослідницької діяльності майбутнього бакалавра соціальної педагогіки безпосередньо залежить від його умінь планувати, координувати, оцінювати результати власного наукового пошуку. Ці уміння студента у структурі його дослідницької компетентності виділено як організаційний компонент. Цей складник передбачає: раціональне планування та проектування власних науково-педагогічних досліджень; регламентацію часу на виконання науково-виробничих завдань; вибір інформаційних джерел, засобів наукового пошуку; вибір оптимальних методів і форм дослідницької діяльності; володіння уміннями раціональної

Рис. 1. Структура дослідницької компетентності як інтегративної властивості особистості майбутнього бакалавра соціальної педагогіки

організації робочого місця, здатностями використовувати комп'ютерну техніку для розроблення інструментарію та оброблення результатів наукового пошуку. У структурній взаємодії компонентів дослідницької компетентності цей складник виконує організаційну функцію.

Ефективно здійснювати науково-педагогічний пошук і, відповідно, розвивати дослідницьку компетентність може студент, який володіє сукупністю методів науково-педагогічного дослідження, вміннями роботи з інформаційними джерелами. Практично-діяльнісний компонент дослідницької компетентності передбачає добір відповідних видів і прийомів науково-дослідницької роботи, умінь фіксувати проміжні та кінцеві наукові результати, і виявляється в участі студентів у виконанні держбюджетних або госпрозрахункових робіт, роботі наукових гуртків, секцій, студій, творчих лабораторій. Про його сформованість свідчить факт володіння студентом вміннями написання наукових рефератів, статей, доповідей, уміння виступити з науковою доповіддю на конференції чи семінарі. У структурі дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки практично-діяльнісний компонент виконує технологічну функцію.

Особистісно-рефлексивний компонент дослідницької компетентності поєднує в собі основні якості науковця (допитливість, спостережливість, ініціативність, почуття нового, зацікавленість у справі, ретельність, пунктуальність, відповідальність, організаторські здібності, комунікабельність, зовнішній вигляд), креативні здібності (образне мислення, розвинута уява, оригінальність мислення, легкість асоціацій, антиконформізм, легкість генерування ідей, гнучкість мислення, здібність до переносу знань), рефлексивні якості (критичне мислення, прагнення доведення, нахили до неперервного аналізу і рефлексії). Цей компонент відображає оцінювальне ставлення майбутнього бакалавра соціальної педагогіки до перебігу і результатів дослідницької діяльності, виконуючи при цьому рефлексивну функцію.

Визначені і схарактеризовані компоненти дослідницької компетентності майбутніх соціальних педагогів є тими індикаторами, на які маємо орієнтуватися при визначенні педагогічних умов, розробленні методики їх реалізації, уточненні критеріїв та рівнів сформованості цієї особистісної властивості.

Висновок. У результаті нашого дослідження ми прийшли до думки, що дослідницьку компетентність майбутніх бакалаврів соціальної

педагогіки варто розуміти, як цілісну, інтегративну властивість особистості, що поєднує в собі методологічні (концептуальні) знання, уміння, науковий досвід, особистісні якості (креативність, творче мислення, уяву, спостережливість, рефлексивність) дослідника і виявляється в готовності ефективно і вмотивовано виконувати науково-педагогічне дослідження.

А структура дослідницької компетентності майбутніх соціальних педагогів складається з чотирьох компонентів, зокрема: мотиваційно-ціннісний; організаційний; практично-діяльнісний; особистісно-рефлексивний.

Перспективи подальших розвідок. Перспективним на нашу думку є подальше дослідження організаційних форм навчання при формуванні дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки.

1. Андреев А.Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-педагогического анализа / А.Л. Андреев // Педагогика. – 2005. – №4. – С. 19 – 27.

2. Архипова М.В. Дослідницька компетентність майбутніх інженерів-педагогів / М.В. Архипова / Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції “Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи, м. Хмельницький, 22 – 24 жовтня, 2009 р. – Хмельницький, 2009. – С. 144 – 148.

3. Большой советский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 1631 с.

4. Бондаренко Л.І. Формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів вищих навчальних закладів в умовах магістратури: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ліна Ігорівна Бондаренко; Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. – Старобільськ, 2015. – 262 с.

5. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе. Контекстный подход: метод. пособие / А.А. Вербицкий. – М.: Высшая школа, 1991. – 207 с.

6. Гончаренко С.І. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: “Либідь”, 1987. – 374 с.

7. ГСВО МОНУ. Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра за спеціальністю 6.010100 “Соціальний педагог” напряму підготовки 0101 “Педагогічна освіта”. – Вид. офіц. тимчас. – К., 2004. – 18 с.

8. Закон України “Про вищу освіту”: документ 2984-14: остання редакція від

**СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

22.05.2008: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14>.

9. Закон України “Про освіту” // Законодавство України про освіту. Збірник законів. – К.: Парламентське вид-во, 2002. – С. 3 – 27.

10. Крысин Л.П. Толковый словарь иностранных слов [Электронный ресурс]. – www.km.ru

11. Луговий В.І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні / В.І. Луговий // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: матеріали методологічного семінару. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 5 – 17.

12. Луговий В.І. Це кваліфікаційна конституція нації / В.І. Луговий. – Освіта: всеукраїнський громадсько-політичний тижневик. – № 1 – 2 (5488 – 5489). – 4 – 11 січня 2012 р.

13. Михайличенко А.М. Обеспечение компетентности профессиональных кадров в промышленности / Анатолий Михайлович Михайличенко // Проблемы машиностроения и автоматизации. – 2003. – № 3. – С. 27 – 30.

14. Новий тлумачний словник української мови: в 4 т. Т. 3. – К.: Аконтіт, 1999.

15. Овчарук О.В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: [Б.В.], 2004. – III с.

16. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый

словарь русского языка [Электронный ресурс] / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – www.km.ru

17. Осипова С.И. Развитие исследовательской компетентности одаренных детей [Электронный ресурс] / С.И. Осипова. – ГОУ ВПО “Государственный университет цветных металлов и золота. – Режим доступа: www.fkgpu.ru/conf/17.doc.

18. Пометун О.І. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири сучасної школи / О.І. Пометун // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: матеріали методологічного семінару. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 332 – 344.

19. Побірченко Н.С. Компетентнісний підхід у вищій школі: теоретичний аспект / Н.С. Побірченко // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: матеріали методологічного семінару. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 33 – 43.

20. Словник термінології з педагогічної майстерності. – Полтава: ПДП, 1995. – 69 с.

21. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А.М. Прохоров – 3-е изд. – М.: Сов. энциклопедия, 1984. – 1600 с.

22. Хуторской А.В. Ключевые компетентности как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – М.: [Б.В.], 2003. – № 2. – С. 58 – 64.

23. Шевченко Г.П. Концептуальна сутність компетентнісного підходу: європейський вимір / Г.П. Шевченко // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: матеріали методологічного семінару. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 121 – 130.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2016

“Мова наша рідна,
Мова українська,
Це душі народу
І краса, і біль,
І зі всього світу,
Здалека і з близька,
Українську мову
Чути звідусіль”.

Андрій Дяченко
“Рідна мова”

